

PLAN POMOCY DZIECKU W RODZINIE ZASTĘPCZEJ ANALIZA MOCNYCH STRON I POTRZEB

Dla dziecka: ..... **Sporządził(a)**.....

Data: .....

I. Potrzeby opiekuńcze

	Mocne strony	Potrzeby - Plan
<p>Bezpieczeństwo, adaptacja Czy i po czym to poznajesz, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dziecko czuje się bezpiecznie w rodzinie zastępczej, w swoim pokoju? - ktoś mu nie zagraża w domu rodziny zastępczej? - czuje się akceptowany w rodzinie zastępczej, w tym przez dzieci biologiczne rodziny zastępczej? - wie, co ma robić i do kogo się zwrócić w chwili niepewności lub zagrożenia? - jest przygotowany do wejścia w nowe środowiska (szkoła, inne)? - rozmawia się z nim o jego przyszłości i planach działania wobec niego i jego rodziny? - wie, jaka jest możliwość kontaktu z rodziną? - Co rodzina zrobiła, aby dziecko się zaadaptowało? Co jeszcze można zrobić? - Co jeszcze można zrobić, aby czuło się akceptowane i bezpieczne? - Co można zrobić, aby dziecko знаło plan wobec niego i uczestniczyło w jego opracowaniu i realizacji? - Gdzie poza domem rodziny zastępczej czuje się bezpiecznie? - Gdyby zapytać dziecko, czy wiedziałoby, co można zrobić, aby czuło się w domu rodziny zastępczej jeszcze bardziej akceptowane i bezpieczne? 		

<p>Wygląd fizyczny Opis faktów: włosy, oczy, rysy twarzy, wzrost, postawa, dbałość o siebie, adekwatność wyglądu do wieku</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy dziecko akceptuje swój wygląd? - Co już zrobiono i co jeszcze można byłoby zrobić, aby dziecko akceptowało siebie i swój wygląd? 		
<p>Ubrania Pytania do opracowania razem z rodziną zastępczą:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy dziecko ma odpowiedni strój do okoliczności i pory roku (szkoła, dom, sport, galowy), dodatki, obuwie, czy potrafi dobrać, gdzie i jak przechowuje ubrania, czy dba o nie, stan higieniczny) - Czy ma umiejętności prania, prasowania swoich rzeczy (stosownie do wieku)? - Czy i jak to poznajesz, że dziecko ma możliwość decydowania o wyborze ubrania? 		
<p>Terytorium</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy ma swoje wyodrębnione miejsce, czy widać, że to przestrzeń tego właśnie dziecka – po czym? - Czy posiada rzeczy, które pomagają wyznaczyć to terytorium? - Czy posiada rzeczy, pamiątki przywiezione z domu rodzinnego? - Czy organizował swoje terytorium? - Czy posiada swoje terytorium w domu rodzinnym? - Czy dba o swoje terytorium? - Czy szanuje cudze terytorium (zna granice, szanuje intymność)? - Co można byłoby zrobić, aby jeszcze bardziej uczyć dziecko budowania i ochrony swojej przestrzeni? - Gdyby zapytać dziecko - jak ono urządziłoby swoją przestrzeń w domu rodziny zastępczej? 		
<p>Pożywienie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Co lubi jeść, czego jeść nie powinno? - Co potrafi przygotować samo? - Czy (i jak to widać), że potrafi zrobić zakupy spożywcze? - Jakie ma zwyczaje żywieniowe? 		

<ul style="list-style-type: none"> - Czy potrafi, lubi nakrywać stół, sprzątać po jedzeniu, zmywać itd. Kiedy to robi? Czy to lubi? Czy robi to sam, czy z kimś? - Czy potrafi jeść zgodnie z normami społecznymi? - Czy jada regularnie posiłki? - Czy chętnie je nowe potrawy? - Czy zachowuje post? (i z jakich powodów) - Czego jeszcze w tej dziedzinie można dziecko nauczyć? 		
<p>Własności</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jakie posiada pamiątki rodzinne lub z dzieciństwa (zdjęcia, przedmioty, listy, prezenty, dokumenty lub ich kopie)? - Jakie posiada cenne rzeczy: urządzenia, biżuteria, kosmetyki, zabawki? - Jakie posiada rzeczy związane ze swoimi zainteresowaniami i czy jest mu coś potrzebne? Co samo by powiedziało na ten temat? - Czy jego rzeczy mają swoje miejsce, czy są bezpieczne? - Czy dba o rzeczy innych lub wspólne? - Czy zna pojęcie własności? Czy powinno się czegoś w tym względzie nauczyć i jak? - Czy pożycza innym rzeczy, czy pożycza rzeczy od innych i czy dba o ich los? - Czy zna konsekwencje przywłaszczenia cudzych rzeczy? - Czy są mu potrzebne jakieś przedmioty, których nie ma? 		

II. Potrzeby rozwojowe i kompensowanie opóźnień rozwojowych

	Mocne strony	Potrzeby
<p>Zdrowie i higiena</p> <p>Ogólny stan zdrowia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy były i są robione bilanse zdrowia? - Czy choruje przewlekle (stałe konsultacje lekarskie, przyjmowane leki)? - Czy ma stwierdzone zaburzenia emocjonalne? Przez kogo? - Czy jest w normie intelektualnej? Czy rodzin zastępcza wie, jak postępować w przypadku dzieci z obniżoną normą intelektualną? Czy opiekunowie wiedzą, jakie mogły być przyczyny takiego stanu i co można 		

<p>zrobić, aby pomóc dziecku w rozwoju?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy dziecko jest zaszczepione wg kalendarza szczepień? - Czy ma zdrowe zęby? - Czy właściwie sygnalizuje chorobę i ból? (I jak) - Czy stosuje się do zaleceń lekarskich? - Czy potrafi samodzielnie pójść do lekarza? (w przypadku nastolatków) - Czy potrafi dbać o higienę czy dba regularnie? - Czy posiada środki higieniczne, kosmetyki i zna ich zastosowanie? - Czy ma nałogi? - Czy ma wiedzę na temat zdrowia? Czy wie, jak chronić własne zdrowie? 		
<p>Rozwój fizyczny i płciowy</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy (i po czym poznajesz), że dziecko jest sprawne fizycznie adekwatnie do wieku? - Jakie zajęcia sportowe lubi? Czy ma właściwą postawę/ sylwetkę? - Czy rozumie reakcje fizjologiczne swojego organizmu? - Czy jest na właściwym etapie rozwoju płciowego (oznaki dojrzewania, zainteresowanie płcią przeciwną, inne)? <p>Czy i po czy poznajesz, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przejawia zachowania seksualne adekwatne do normy rozwojowej? - identyfikuje się ze swoją płcią? - posiada wiedzę dotyczącą seksualności, relacji damsko-męskich, środków antykoncepcyjnych? - jest potrzebna pomoc specjalisty w tym zakresie? - Jakiej pomocy potrzebują opiekunowie zastępczy w zakresie wspierania dziecka w rozwoju fizycznym i seksualnym? 		
<p>Edukacja</p> <ul style="list-style-type: none"> - Do jakiej klasy i szkoły chodzi? - Czy lubi chodzić do szkoły/ uczyć się? - Czy powtarzał wcześniej klasy? - Czy wcześniej chodził do wielu szkół? - Czy regularnie chodzi do szkoły? - Co go motywuje do nauki? 		

<ul style="list-style-type: none"> - Czy jest akceptowany w klasie (skąd o tym wiesz)? - Jak jest postrzegany(a) przez nauczycieli? - Czy jest aktywny na zajęciach szkolnych i pozalekcyjnych (i skąd to wiesz)? - Jakie ma ulubione przedmioty? - Jakie sprawiają mu trudność, w czym ma zaległości? - W czym dziecku należy pomagać i w jaki sposób (zajęcia dodatkowe, współpraca ze szkołą, korepetycje)? - W jakich przedmiotach nie trzeba mu pomagać (i skąd o tym wiesz)? - Czy uczy się samodzielnie? Czy umie prosić o pomoc w nauce? - Czy ma dobrą pamięć? - Czy starannie prowadzi zeszyty? - Czy jest obowiązkowy, systematyczny? - Czy potrafi zdobywać informacje z różnych źródeł? - W czym (w jakich przedmiotach) ma szanse najbardziej rozwinąć swoje talenty? - Kim mógłby być w przyszłości? - Co sam mówi o swojej przyszłości? 		
<p>Zainteresowania</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak spędza czas wolny? - Czym się interesuje i jakie zainteresowania warto rozwijać? - Czy ma szczególne talenty lub pasje i czy je rozwija? - Ile czasu poświęca na swoje zainteresowania? - Czego potrzebuje, aby rozwijać zainteresowania, pasje? - Czy potrzebuje znalezienia zainteresowania? - Na jakim polu mógłby poczuć się silny/doceniony? - Czy jego osiągnięcia są doceniane na szerszym forum? - Czy opiekunowie uczestniczą w rozwoju zainteresowań poza rodziną zastępczą? - Czy posiada motywację do działania? - Jakie programy wybiera w telewizji? - Czy opiekun/rodzic czyta i/lub zachęca dziecko do czytania? - Czy ma zainteresowania szkodliwe dla jego rozwoju – jak je ograniczać? 		

Potrzeby wyższe

Stosunek i wiedza dziecka do zagadnień i postaw:

- Religia, wiara
  - Czy przyjął sakramenty (jakie jest zdanie rodziców)?
  - Obchodzenie świąt
  - Wiedza o świecie (wiadomości, gazety)
  - Filozofia
  - System wartości, autorytety (jakie ma, jakie mógłby mieć)
  - Kino, teatr, sztuka, muzyka
  - Czytanie książek, literatura
  - Patriotyzm
  - Tolerancja
  - Miłość
  - Wrażliwość na piękno/estetyka
  - Rodzina/macierzyństwo
  - Pomoc innym/wolontariat
  - Czy ma świadomość istnienia potrzeb wyższych, czemu służą?
  - Czy widzi realizację tych potrzeb w rodzinie?
  - Jakie ma marzenia i czy o nich mówi?
- Ile czasu poświęca na realizację potrzeb wyższych?
- W jaki sposób opiekunowie zastępczy mogą rozbudzać i zaspokajać potrzeby wyższe dziecka?
- Jakie potrzeby wyższe mogą być modelowane przez opiekunów?
- Co w tym zakresie mogą robić razem?

Potrzeby emocjonalne

- Czy opiekunowie zastępczy potrafią rozpoznać i nazywać emocje dziecka (i jak to poznajesz)?
- Czy i jak uczy dziecko wyrażania emocji?
- Jak opiekunowie zastępczy reagują na wyrażanie emocji przez dziecko?
- Jak dziecko wyraża emocje?
- Czy i po czym to poznajesz, że dziecko zna sposoby odreagowywania emocji?
- Jakie emocje dominują w jego zachowaniu, jaki ma temperament?

<ul style="list-style-type: none"> - Czy rozpoznaje emocje u innych? - Czy jest empatyczny (i jak to widać)? - Co można byłoby robić, aby dziecko miało więcej pozytywnych emocji? - Co można zrobić, aby uczyć dziecko empatii? - Jak reaguje na emocje innych? (zbieżność, uległość, asertywność, wycofanie, agresja, itp.)? - Jakie sytuacje wywołują szczególnie silne emocje? - Jak reaguje na konflikty i czy potrafi je rozwiązywać? 		
<ul style="list-style-type: none"> - Czy umie przegrywać, jak reaguje na niepowodzenia (przykłady)? - Czy umie wygrywać, przyjmować komplementy (jak to poznajesz)? - Czy potrafi rozmawiać o emocjach? - Czy korzysta lub powinien korzystać z pomocy specjalistycznej? - Co jeszcze można byłoby zrobić, aby pomóc dziecku rozwijać się emocjonalnie i zdobywać nowe kompetencje w tym zakresie? 		
<p>Stabilizacja emocjonalna</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaki plan mają opiekunowie zastępczy, aby zniwelować efekty separacji i przywrócić dziecku poczucie stabilizacji emocjonalnej? - Czy dziecko ma poczucie stabilizacji życiowej? Na kim się ono opiera? - Jakie miejsce jest dla dziecka źródłem stabilizacji? - W jaki sposób dziecko ma osiągnąć życiową stabilizację oraz stałe i pozytywne więzi? - Jaki jest długoterminowy plan wobec dziecka? - Kto w tym planie pełni ważne role? 		
<p>Radzenie sobie ze stratą (w tym z separacją, traumą)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy zna przyczyny (fakty) dotyczące kryzysu w swojej rodzinie? - Czy ma obiektywny, adekwatny do rzeczywistości obraz rodziców/rodziny? - Na jakim etapie przeżywania straty jest: <ol style="list-style-type: none"> 1. niedowierzanie/wypieranie 2. targowanie się 3. złość/ poczucie winy 4. depresji/ agresja 5. pogodzenie się 6. realizacja planu po stracie. - Jakie ma sposoby radzenia sobie ze stratą (konstruktywne/ destrukcyjne)? - Czy dziecko przeżyło poważne zaniedbanie, przemoc lub molestowanie we wcześniejszym dzieciństwie? 		

<p>- Kto i jak udziela dziecku wsparcia w poradzeniu sobie z następstwami traum?</p> <p>-Czy dziecko przeszło lub przechodzi terapie lub inne konsultacje specjalistyczne ukierunkowane na pomoc dziecku w przeżyciu traumy i/lub jej następstw?</p> <p>- W jaki sposób dziecko mówi o przeżytych traumach?</p> <p>- Za kim/czym tęskni?</p> <p>- Czy doświadczało zmian opiekunów, miejsc opieki i było do tego przygotowane?</p> <p>- Co można byłoby zrobić, aby pomóc dziecku przeżywać stratę i przechodzić do kolejnego etapu przeżywania straty?</p> <p>- Czego potrzebują opiekunowie, aby lepiej pomóc dziecku w przeżywaniu straty?</p>		
<p>Poczucie wartości: Czy ma poczucie wartości, z czego jest dumny, czy zna swoje mocne strony, czy jest chwalony i za co?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przynależność <ul style="list-style-type: none"> - Do kogo ma poczucie przynależności: rodzeństwo, rodzice, rodzina zastępcza, rówieśnicy, szkoła, ...? - Co dziecku daje takie poczucie przynależności? • Władza <ul style="list-style-type: none"> - O czym może decydować wobec swojej osoby (ubiór, zakupy, zainteresowania, wydawanie pieniędzy, jedzenie, wystrój pokoju...)? - O czym dziecko decydowało w przeszłości? - Czy zabiera głos na forum rodziny? Czy ma swoje zdanie? - Czy posiada przywileje? - Czy podejmuje ryzyko? • Niepowtarzalność <ul style="list-style-type: none"> - Jaka umiejętność, postawa, cecha odróżnia go od innych ? - Co w wyglądzie do wyróżnia? - Czy ma talenty? • wzorcy <ul style="list-style-type: none"> - Kto jest dla niego wzorcem/ autorytetem (osoby z rodziny, 		

<p>opiekun, postać fikcyjna, itp)?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Co jest dla niego wzorcem, jakie zachowanie, cecha, jaki talent, umiejętność? - Czy ma kontakt z tymi osobami, cechami? - Jaki ma cel w życiu? - Czy ma negatywne wzorce/konflikt z prawem? <p>- Co opiekunowie zastępczy mogą zrobić, aby wzmocnić poczucie wartości dziecka?</p>		
<p>Umiejętności życiowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jakie dziecko ma umiejętności w zakresie prac domowych, samoobsługi, załatwiania spraw urzędowych? W jakim stopniu są one adekwatne do wieku? - Jakie posiada umiejętności w zakresie samodzielnego poruszania się w mieście, podróżowania? <p>Czy i jak to poznajesz, że dziecko potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - planować wydatki, kieszonkowe, oszczędzać? - przygotować posiłek? - sprzątać, prać, prasować, zmywać, obsługiwać sprzęty gosp., itp.? - zrobić jadłospis i zakupy? - załatwić sprawę w urzędzie? - zdobywać potrzebne mu informacje? - podejmować samodzielne decyzje? - stosować zasady kultury osobistej, używa słów grzecznościowych? - okazywać szacunek starszym? - przyjmować gości? - zachować się przy stole, używać sztućców? - wykazywać umiejętności organizacyjne? <p>- Czego opiekunowie zastępczy mogą nauczyć dziecko w powyższym zakresie? Jaki mają plan? Jakiej potrzebują pomocy?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy opiekunowie zastępczy mają wyobrażenie, co dziecko powinno potrafić, aby się usamodzielić? 		
<p>Umiejętność planowania, zarządzania czasem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy i jak poznajesz, że dziecko: 		

<ul style="list-style-type: none"> - potrafi planować, zarządzać czasem, wywiązywać się z zaplanowanych zadań, doprowadzać do końca podjęte przedsięwzięcia - budować plany na przyszłość, zaplanować dzień, tydzień, dalszą przyszłość - przewidywać konsekwencje swojego postępowania? - wykazywać motywację i inicjatywę do działań? - realnie oszacować własne możliwości? - być punktualnym? (Czy zna się na zegarku?) - Czy jego czas jest zorganizowany; ma plan dnia (obowiązki + zorganizowany czas wolny) (i jak to poznajesz)? - Czy chętnie z opiekunem układa plany i wskazuje osoby współpracujące (i po czym to poznajesz)? - Czy planuje wydatki? - Czy potrafi oszczędzać, zbierać na jakiś cel? - Co opiekunowie mogą zrobić, aby dać dziecku możliwość nabycia kompetencji w zakresie planowania, zarządzania czasem? 		
<p>Umiejętność zabawy</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak się bawi, co je cieszy, co relaksuje? - Czy potrafi bawić się z innymi? - Czy potrafi się bawić sam? - Czy ma wyobraźnię? Czy jest kreatywne? - Jakie gry, zabawy zna (planszowe, karciane, komputerowe, zespołowe, towarzyskie, sportowe) i jakich mógłby się nauczyć? - Czy inicjuje zabawy? - Czy potrafi się bawić? - Czy i po czym to poznajesz, że gry pomagają dziecku nawiązywać i wzmacniać relacje? - Czy stosuje używki w celu zmiany nastroju? 		

III. Potrzeba wzmacniania więzi z rodziną

	Mocne strony	Potrzeby
<p>Relacje z rodzicami</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaki jest prawdopodobny wzorzec więzi u tego dziecka? 		

- Kto przypuszczalnie jest opiekunem podstawowym dziecka (zgodnie z nauką o więzi)?
- Czy dziecko zna rodziców biologicznych?
- Czy ma kontakt z rodzicami, jak często?
- Kto inicjuje kontakt?
- Jaki ma stosunek do rodziców, jakie emocje wyraża wobec nich, czy są autorytetem dla niego?
- Czy ma adekwatny obraz rodziców/ rodziny?
- Jak zachowuje się podczas spotkań z rodzicami?
- Czy czuje się bezpiecznie w domu rodzinnym?
- Co o nich mówi, czy chce z nimi być/wrócić do domu?
- Jak rodzice zachowują się wobec dziecka?
- Jakie emocje dominują w relacji dziecka z rodzicami?
- Jakie zadania rodzice wykonują na rzecz dziecka w domu rodziny zastępczej i poza odwiedzinami?
- Czy wzajemnie pamiętają o uroczystościach i świętach?
- Czy dziecko pamięta o zmarłych członkach rodziny?
- Czy rodzice wyposażają dziecko w jakieś rzeczy?
- Czy są konflikty między dzieckiem a rodzicami lub pomiędzy rodziną zastępczą a rodzicami - na jakim polu?
- Czy dziecko jest w układzie z jednym z rodziców?
- Jakie w rodzinie dziecka są zwyczaje warte pielęgnowania?
- Jakie są wzorce rodzinne przekazywane przez pokolenia?
- Czy w rodzinie są tajemnice?
- Czy dziecko ucieka do domu rodzinnego?
- W czym członkowie rodziny dziecka mogą być pomocni w sprawowaniu opieki nad dzieckiem?
- Jaki jest plan w odniesieniu do rodziny dziecka (czy jest planowany powrót, ewentualnie opieka kogoś z rodziny, lub wykorzystanie zasobów rodzinnych po usamodzielnieniu?)
- Jaki stosunek do rodziny dziecka mają opiekunowie zastępczy?
- Czy i w jaki sposób można pomóc dziecku / rodzinie zastępczej w kontaktach z rodzina dziecka oraz w przeżywaniu konsekwencji tych kontaktów?

<p>Czy w przypadku konieczności rozluźnienia relacji z rodzicami dziecko otrzymuje odpowiednie wsparcie rodziny zastępczej i innych osób i specjalistów (i po czym to poznajesz)? Czy potrzebna jest pomoc specjalisty? I jaka?</p>		
<p>Relacje z rodzeństwem</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy dziecko ma rodzeństwo i gdzie ono jest? - Jak często się spotykają, z kim i co robią w tym czasie? - Czy dziecko zna całe rodzeństwo? - Jaki dziecko ma stosunek do rodzeństwa (jaki do kogo – i skąd to wiesz)? - Czy ma rodzeństwo przyrodnie i jaki jest stosunek do niego? - Jaką rolę dziecko pełni wśród rodzeństwa (opiekuńcza, podległa, dominująca, wycofana, partnerska...) – i po czym to poznajesz? Którym jest z kolei dzieckiem i czy ma to jakieś znaczenie? <p>Czy i po czym poznajesz, że dziecko</p> <ul style="list-style-type: none"> - czerpie wzór zachowania, lub samo nim jest dla rodzeństwa? - miewa konflikty z rodzeństwem (czego dotyczą i jak je rozwiązują)? - bawią się chętnie razem? - spędzają razem święta, uroczystości? - wspierają się wzajemnie? - są podtrzymywane relacje z rodzeństwem spoza rodziny zastępczej i z czyjej inicjatywy? - Co powinno się stać, aby relacje dziecka z rodzeństwem były optymalne dla dziecka? - W czym rodzina zastępcza potrzebuje pomocy w tym zakresie? 		
<p>Relacje z dalszą rodziną</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy zna dziadków (z obu stron) i czy ma z nimi kontakt, co o nich mówi? - Kogo jeszcze zna z dalszej rodziny? - Czy rozumie swój genogram lub drzewo genealogiczne? - Z kim, jak często i z czyjej inicjatywy utrzymywane są relacje? - Kto bierze udział w ważnych dla dziecka wydarzeniach? - Kto z tych osób mógłby wspierać dziecko, w jakim zakresie, jak to 		

<p>sprawdzić?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kto z członków rodziny mógłby pełnić ważną rolę dla dziecka w przyszłości? (np. w procesie usamodzielnienia?) - Kto może być pozytywnym wzorcem/ autorytetem dla dziecka? - Jakie emocje wywołują u dziecka te osoby? - Czy są konflikty w rodzinie? - Czy dziecko chciałoby poszerzyć wiedzę o własnej rodzinie? - Kto z rodziny jest pozytywnym wzorem dla dziecka? - Czy rodzina zastępcza potrzebuje pomocy (i jakiej) w kontaktach z członkami rodziny? - Czy i jakiej pomocy rodzina zastępcza potrzebuje w zaplanowaniu współpracy z członkami rodziny? 		
---	--	--

IV. Potrzeba wzmocnienia trwałych, pozytywnych więzi z rówieśnikami i dorosłymi

	Mocne strony	Potrzeby
<p>Rodzina zastępcza</p> <ul style="list-style-type: none"> - Od jak dawna trwa rodzina zastępcza? - Czy wcześniej dziecko było w innej rodzinie zastępczej albo w domu dziecka? - Jak można opisać relacje między opiekunami zastępczymi a dzieckiem? <p>Czy i na jakiej podstawie można stwierdzić, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> - między opiekunem i dzieckiem jest więź i na jakiej podstawie? - dziecko i opiekunowie wiedzą, jakie są ich role, granice i w jakim kierunku wspólnie zmierzają, oraz do czego ma prowadzić ich więź? - opiekunowie i dziecko okazują sobie sympatię, lojalność? - opiekunowie (razem i osobno) są autorytetami dla dziecka i są przez dziecko szanowani? - rodzina zastępcza została zaakceptowana przez rodziców dziecka i innych ważnych krewnych? - między dzieckiem a opiekunami występują konflikty, na jakim polu, kto może pomóc? - dziecko zwraca się z potrzebami do opiekuna? - dziecko spędza czas, wykonuje obowiązki, bawi się – razem z 		

<p>opiekunami zastępczymi i czy robi to chętnie?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy należy wzmacniać, podtrzymywać, czy rozluźniać więź dziecka z opiekunem zastępczym? - Kto ewentualnie, w perspektywie czasu, zastąpi opiekuna w budowaniu więzi? <p>Czy opiekunowie zastępczy i dziecko wiedzą, jakie relacje będą ich łączyły z dzieckiem po odejściu dziecka (np. po jego usamodzielnieniu) i czemu to ma służyć?</p>		
<p>Dzieci biologiczne opiekunów zastępczych</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jakie są relacje dziecka przyjętego z dziećmi opiekunów? - Czy (i jak to stwierdzić) dzieci czują się traktowane sprawiedliwie? - Czy dzieci opiekunów biorą udział w decyzjach rodziców? - Kto i jak pomaga dzieciom opiekunów radzić sobie z emocjami, poczuciem ewentualnej zazdrości? - Czy i jaka pomoc jest potrzebna opiekunom w tym zakresie? - Czy dzieci opiekunów mają szansę wyrazić swoje emocje i przemyślenia na temat dzieci przyjętych i pełnienia roli rodziny zastępczej przez rodziców (i jak to poznajesz)? 		
<p>Rówieśnicy i inne dzieci</p> <p>Czy i po czym poznajesz, że dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ma szczególnie ważnych znajomych? (I czy wiekowo odpowiadają wiekowi dziecka?) - akceptuje rówieśników? - rówieśnicy mają wpływ na dziecko? - jest wzorem zachowania dla innych? - jest stałe w relacjach? - rozróżnia znajomość, koleżeństwo, przyjaźń? - potrafi współdziałać, rywalizować? - tworzy związek, ma sympatię? 		
<p>Inni dorośli</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy w życiu dziecka są ważni dorośli spoza rodziny? - Kto jest autorytetem/wsparciem? - Czy może liczyć na ich pomoc (teraz lub/ i przy usamodzielnieniu) i w 		

<p>czym konkretnie?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jak często się spotykają i gdzie? - Czy dziecko miało rodzinę zaprzyjaźnioną, jakie są relacje? - Czy inni dorośli mają udział w planie pracy dziecka?- - Czy są znajomości z dorosłymi niewskazane, jak je ograniczyć, kto może być alternatywą? - Czy dziecko było w rodzinie zastępczej, przyczyny rozstania, obecna relacja z opiekunami zastępczymi? - Co dziecko mówi o dorosłych i dorosłości? - Jak wyobraża sobie siebie, jako dorosłego? 		
--	--	--

V. Potrzeby społeczne i umiejętności pracy zespołowej

	Mocne strony	Potrzeby
<p>Funkcjonowanie w rodzinie zastępczej</p> <ul style="list-style-type: none"> - Od kiedy dziecko jest poza rodziną? - Czy zna zasady domu i je akceptuje? Czy miało wpływ na ich tworzenie? - Jaka ma pozycję wśród innych dzieci mieszkających w rodzinie zastępczej, kim wśród nich jest (dominuje- lider, podporządkowany- wykorzystywany, partnerski- koleżeński, bierny, wycofany...)? Czy i jak to poznajesz, że dziecko: <ul style="list-style-type: none"> - jest akceptowane wśród dzieci? - robi (i czy chętnie) coś na rzecz domu? - zabiera głos na forum rodziny? - ma inicjatywę w rodzinie? - spędza czas z opiekunami? - utożsamia się z rodziną zastępczą? - wyobraża sobie opuszczenie rodziny zastępczej? - Czy rodzinie zastępczej należy pomóc w znalezieniu skutecznych sposobów na integrację dziecka? - Czy dziecko ma kompetencje komunikacyjne (otwartość, mówienie wprost, dobór słów, inne)? - W czym rodzina zastępcza potrzebuje pomocy od koordynatora w zakresie funkcjonowania dziecka w rodzinie zastępczej? 		

<p>Funkcjonowanie w szkole</p> <p>Na jakiej podstawie wiesz, że dziecko:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chodzi do szkoły i jak regularnie? - akceptuje szkołę, lubi chodzić do szkoły (i dlaczego)? - powtarzało klasę? - szkoła jest adekwatna do kompetencji dziecka? - jest związany z klasą? - jest lubiany/akceptowany w klasie? - Jaką ma pozycję w klasie (i skąd to wiesz)? - Czy udziela się na rzecz klasy, udział w przedsięwzięciach, wycieczkach? - Jakie ma relacje z nauczycielami? - Czy umie prosić o pomoc nauczycieli/ dzieci? - Czy nauczyciele go akceptują, pomagają? - Czy dziecko pomaga innym? - Jaką szkoła pełni rolę dla dziecka? 		
<p>Funkcjonowanie w innych grupach i środowiskach</p> <ul style="list-style-type: none"> - Do jakiej grupy, poza klasą i grupą, należy dziecko: kółko, drużyna, fanklub, zespół...(lub inne destrukcyjne)? - Jaką ma tam pozycję? - Jaki system wartości ma ta grupa i jaki wpływ wywiera na dziecko? - Jak ograniczyć zły wpływ grupy i gdzie szukać alternatywy? - Jak wspierać rozwój dziecka w grupie rówieśniczej? - Czy dziecko radzi sobie w relacji z sąsiadami i środowiskiem lokalnym i jak było przed umieszczeniem w rodzinie zastępczej (i jak to poznajesz)? - Czy potrafi się zachować w miejscach publicznych: kinie, restauracji, kościele, itp., czy zna zasady życia społecznego, kultury osobistej? - Czy dziecko czuje się samotne? I jaka jest tego przyczyna, co można zrobić? - Czy czuje się naznaczone pobytem w rodzinie zastępczej? - Co można zrobić, aby pomóc dziecku w nabywaniu umiejętności społecznych, w tym szczególnie w relacjach z rówieśnikami? 		

Wyjaśnienia:

Podstawą właściwego wykonania analizy mocnych stron i potrzeb dziecka w rodzinie zastępczej jest odpowiednia klasyfikacja potrzeb uwzględniająca wszystkie aspekty rozwoju człowieka, w tym szczególnie zagadnienie więzi, jako szczególnie istotnego dla rozwoju wszystkich innych kompetencji wzrastającego dziecka. Dotychczas stosowana klasyfikacja potrzeb Maslow'a wydaje się tu nieadekwatna, ze względu ujęcie sugerujące, jakoby potrzeby związane z bezpieczeństwem i zaspokojeniem podstawowych potrzeb były podstawą rozwoju człowieka, podczas gdy nauka o więzi udowodniła, że właśnie bliska relacja z opiekunem podstawowym jest priorytetowa w stosunku do zaspokajania potrzeb fizjologicznych. W powyższej analizie mocnych stron i potrzeb przyjęto klasyfikację mocnych stron i potrzeb stosowaną w programie PRIDE: Rodzinna opieka zastępcza / Adopcja, przy czym stosowane tam pięć kategorii kompetencji zostało wypełnione szczegółowymi podkategoriami, co umożliwi bardzo wnikliwą analizę kompetencji dziecka lub dorosłych. Taki sposób klasyfikacji bardziej odpowiada celowi konstrukcji planów, którym będzie tu dokonanie dokładnej analizy mocnych stron i potrzeb dziecka i rodziny oraz sporządzenie planu usługi w konkretnej sytuacji kryzysu lub zmiany.

A. Pięć podstawowych kategorii mocnych stron i potrzeb:

1. **Umiejętności i potrzeby opiekuńcze (zapewnienie odpowiedniej opieki i bezpieczeństwa).** Są to umiejętności związane z zapewnieniem bezpieczeństwa i właściwej opieki, w tym odpowiednich warunków mieszkaniowych, higieny, ubrania, wyżywienia. Chodzi tu również o proces adaptacji dziecka do warunków rodziny zastępczej, bezpieczeństwa w pokoju, w którym mieszka, adaptacji w nowej szkole.
2. **Umiejętności i potrzeby związane ze wspieraniem rozwoju dziecka oraz kompensowaniem opóźnień rozwojowych.** Chodzi tu o takie potrzeby rozwojowe dzieci, jak potrzeby zdrowotne, potrzeby związane z rozwojem fizycznym, potrzeby edukacyjne, rozwój zainteresowań, potrzeby emocjonalne, wzmacnianie poczucia wartości, potrzeby wyższe czy potrzebę przyjemności i zabawy. Jest to najbardziej pojemna kategoria mocnych stron i potrzeb uwzględniająca wiele aspektów rozwoju dziecka.
3. **Umiejętności i potrzeby związane ze wzmacnianiem więzi dziecka z członkami rodziny.** Dotyczy to umiejętności zaakceptowania przez opiekunów faktu, że dziecko ma podstawowe więzi ze swoimi bliskimi (opiekunami podstawowymi) i więzi te ukształtowały jego obecne kompetencje w różnych dziedzinach życia. Ta kategoria dotyczy również umiejętności akceptacji pochodzenia dziecka, wzmacniania w nim poczucia przynależności do rodziny naturalnej, odbudowywanie wspomnień i bezpośredniego wzmacniania więzi poprzez kontakty pośrednie i bezpośrednie, jak również realizację planu pracy z dzieckiem i rodziną, którego celem jest pojednanie dziecka z najbliższymi.
4. **Umiejętności i potrzeby związane ze wzmacnianiem trwałych i pozytywnych związków dziecka.** Kategoria ta dotyczy umiejętności nawiązywania więzi między opiekunem a dzieckiem, jak również ułatwiania nawiązywania trwałych i pozytywnych więzi z innymi ważnymi dla dziecka osobami. Chodzi tu również o ułatwianie dzieciom nawiązywania takich związków rówieśniczych, które mają na dziecko budujący, pozytywny wpływ.
5. **Umiejętności i potrzeby społeczne, związane z umiejętnością pracy zespołowej.** Jest to niezwykle ważna kategoria kompetencji odnosząca się do współpracy z rodziną, jak również pracy zespołowej rodziny zastępczej, dzieci, w społeczności, współpracy ze specjalistami, ważnymi dla dziecka i rodziny osobami i instytucjami.

Pytania zawarte w tabeli są jedynie przykładami dotyczącymi poszczególnych kategorii kompetencji dziecka. Odpowiedzi na niektóre z tych pytań powinny się znaleźć w tabeli „Analizy mocnych stron i potrzeb” po stronie mocnych stron lub potrzeb. Przydział pytań do podkategorii jest umowny, ponieważ wiele podkategorii opisuje podobne zagadnienia z innej strony. Np. fakt pasji związanej z piłką nożną może być opisany w podkategorii dotyczącej rozwoju fizycznego, jak i zainteresowań, poczucia wartości czy nawet w podkategorii „przyjemność i zabawa”. Z kolei umiejętność gry zespołowej może być wpisana też w kategorię piątą dotyczącą umiejętności pracy zespołowej i kompetencji społecznych. W niektórych podkategoriach pytania zostały powtórzone, aby pokazać konieczność patrzenia na dziecko z punktu widzenia jego różnorodnych potrzeb. Nie jest więc kluczową sprawą, gdzie w tabeli „Analizy” wpisujemy daną kompetencję, ale istotne jest, aby koordynator i opiekun w ogóle dostrzegli tę potrzebę lub mocną stronę.

Pamiętajmy również, że nie ma konieczności odpowiadania na wszystkie pytania. Są to raczej podpowiedzi zagadnień, służące zastanowieniu się nad poszczególnymi kompetencjami dziecka i znalezieniu ważnych dla rozwoju dziecka sfer, o które należy zadbać. Wyodrębnione potrzeby dziecka będą potem szczególnie widoczne w planach miesięcznych, gdzie zostaną ujęte w formie konkretnych zadań do wykonania wraz z dzieckiem.

Warto pamiętać, że im obszerniejsza analiza, tym lepszy ogląd dziecka. Wymaga to zwykle kilku miesięcy znajomości dziecka i wzmacniania z nim więzi. Wykonywanie tego narzędzia wymaga od koordynatora i opiekuna m.in. dużej uważności, analizowania obserwacji oraz zaangażowania w poznawanie dziecka i jego świata.

Mocna strona: inaczej: kompetencja dziecka, to co umie, potrafi, ma, chce, stosuje, o co dba itp. To umiejętność posługiwania się tymi kompetencjami, optymizm, nadzieja, jak również wewnętrzne i zewnętrzne zasoby umożliwiające konstruktywne działanie.

Mocne strony wymagają od opiekuna ich dostrzegania, wzmacniania (indywidualnie i/lub na forum grupy/rodziny) i adekwatnie do rozwoju i możliwości dziecka „podnoszenia poprzeczki” - uczenia coraz nowszych umiejętności, tak aby w perspektywie czasu mocna strona „rozwijala się”

Potrzeba: to inaczej: nie posiadanie lub ograniczenie (adekwatnych do wieku, etapu rozwojowego i zdrowia) kompetencji dziecka; to czego jeszcze nie umie, nie potrafi, nie stosuje, nie wie, nie dba, nie posiada, nie rozumie, itp. a stosownie do wieku rozwojowego i sytuacji dzieci w rodzinach powinien umieć, stosować, mieć...

Uwaga: potrzeby to jednocześnie zadania opiekuna wobec dziecka; zapis nie może być zapisem tylko faktu lub tym bardziej oceną dziecka, wymaga on pomysłu do realizacji tj. znalezienia zadania, które pomoże zaistnieć danej kompetencji, np.: „potrzeba nauki adekwatnego wyrażania złości poprzez ignorowanie ataków hysterii i potem omówienia sytuacji”. Zadania mogą być realizowane np. przez: modelowanie, naukę, zadbanie o..., wzmocnienie, kupno, zdobycie, trenowanie, chwalenie, zachęcanie, konsekwencję, rozmowę, wsparcie, towarzyszenie w, dostrzeganie, analizowanie, spotkanie z.. itp.

Najbardziej praktycznie jest opisywać potrzeby dziecka pisząc jednocześnie, jak będą zaspokojone. W ten sposób tabela mocnych stron i potrzeb staje się planem działania.